

ПРИБУТОК І ЙОГО РОЛЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Більшість економістів Юрій С.І., Блонська В.І. та інші не прийшли до одностайної думки про природу прибутку. Вони вважають це поняття економічною категорією, що важко піддається точному визначенню. Вони зазначають, що це дуже складний термін за своєю суттю. Для них практиків значення прибутку є дуже простим для розуміння.

Це визначається тим, що саме прибуток є основною і найголовнішою рушійною силою економіки ринкового типу, а також спонукальним мотивом діяльності підприємців в сучасних умовах ринку та певним гарантом прогресу економічної системи. Відсутність прибутку на певному підприємстві – яскравий доказ регресу й соціальної напруженості.

Управління прибутком являє собою процес розробки та прийняття ефективних управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування та розподілу і використання на підприємстві з метою максимізації добробуту власників підприємства в поточному та перспективному періодах [3].

Прибуток – це економічна категорія ринкової економіки, яка забезпечує інтереси насамперед власників, персоналу підприємства держави. Зміст будь-якої підприємницької діяльності полягає у досягненні економічного ефекту у вигляді прибутку.

Значна роль прибутку належить розвитку підприємства і задоволенні інтересів його власників та персоналу, а також держави. Розмір отриманого прибутку має досить велике значення в діяльності фірми. Його величина впливає на формування фінансових ресурсів підприємства; ефективність виробничої діяльності підприємства; збільшення ринкової вартості підприємства; економічний розвиток держави.

Поняття прибутку в економічній системі існує через наявність товарно-грошових відносин, появу і розвиток інституту власності, особливо приватної. Перші визначення прибутку збіглися зі значенням валового доходу, який індивідуалістичною системою розподілу поділявся на три категорії: доходи від капіталу, землі та доходи від праці. Вважалося, що кожен із видів доходів є обов'язковою винагородою для одержувача за надані ним послуги у народному господарстві [7, с.14].

Прибуток є універсальною економічною категорією ефективності. Дана категорія встановлює взаємозв'язок між усіма іншими економічними показниками та узагальнює результати діяльності підприємства. Термін

«прибуток» розглядається, як категорія політичної економії і досліджується з позицій узагальнення джерел і факторів. Як категорія фінансового обліку прибуток, характеризує результат діяльності підприємства за звітний період. Його збільшення зумовлює самофінансування, призводить до розширеного відтворення, вирішення проблем економічного стимулювання. Значення прибутку в ринковій економіці можна відобразити схематично.

Формування прибутків підприємств різних форм власності є основним ключовим питанням як для держави, власників підприємств, так і для найманих працівників. Прибуток посідає одне з головних місць у загальній системі вартісних інструментів ринкової економіки. Беззаперечним є той факт, що, чим вищий прибуток, тим більше можливостей у підприємства:

- поновлювати свою матеріальну базу,
- розвивати нові виробничі програми,
- розробляти нові напрями діяльності.

Він забезпечує стабільність підприємства, гарантує його фінансову незалежність, проте дискусійним залишається питання економічного змісту фінансових результатів [8].

Багато вчених вважають, що суть економічної категорії прибутку виявляється в тих функціях, які він виконує (рис. 1.).

Рис. 1. Значення прибутку в ринковій економіці
[Розроблено самостійно]

Суть функції нагромадження полягає у тому, що прибуток є основним джерелом збільшення власних активів підприємства. та гарантом розширеного відтворення виробництва. Наприклад, придбання основних і оборотних фондів.

Функція розподілу виявляється у привласненні й розподілі прибутку між підприємством та власниками чи між підприємством та державою.

Заохочення управлінського персоналу за результатами звітнього періоду, підвищення рівня оплати праці за високі виробничі показники - у цьому полягає функція стимулювання.

Деякі сучасні економісти крім перерахованих функцій, які виконує прибуток, зазначають ще й такі, як стимулювання ризику й виправлення помилок. Адже у діловому світі він є сигналом про найбільш вигідні сфери діяльності для підприємства, тобто саме прибуток показує, де можна підняти ціни, і водночас стимулювати інвестиції у ці сфери.

Категорія «прибуток» розглядається вченими, по - перше, як категорія політекономії і досліджується з позицій узагальнення джерел і факторів, по - друге – як категорія фінансового обліку, що характеризує результат діяльності підприємства за звітний період. Важливо зауважити, що в аспекті фінансового обліку досліджується методика визначення фінансового результату господарської діяльності, тобто розраховується отримання підприємством прибутку або збитку шляхом різниці між доходами і витратами.

Отже, прибуток є універсальною економічною категорією ефективності, яка узагальнює результати діяльності фірми, а також встановлює взаємозв'язок між усіма іншими економічними показниками. Зростання прибутку здійснює розширене відтворення, самофінансування, вирішення проблем економічного стимулювання.

В умовах ринкових відносин велике значення має обґрунтування співвідношень у спрямуванні прибутку на цілі виробничо-технічного розвитку, соціального розвитку, формування фінансового резерву, на виплату засновникам (власникам), дивіденди акціонерам тощо. Водночас, прибуток є джерелом сплати підприємством штрафних санкцій, здійснення відрахувань на благодійні заходи, а також використовується для погашення кредитів, отриманих на інвестиційні цілі [1, с. 351].

Дана економічна категорія об'єднує дві взаємозалежні протилежності. З одного боку, прибуток виступає як результат використання капіталу в процесі господарської діяльності, з іншого, він є джерелом його формування і нагромадження. З огляду на це вчені звертають увагу на ту роль прибутку, яку він відіграє у сучасному ринковому господарстві у діяльності окремих підприємств і всієї економічної системи держави [4, 6].

Особливість прибутку полягає в тому, що навіть якщо його не використовують для потреб на конкретному підприємстві, то він розподіляючись і перерозподіляючись у масштабах економічної системи держави, іде

на утворення і нагромадження капіталу інших суб'єктів підприємництва. Це є, так зване, джерело коштів, яке здійснює формування заощаджень підприємств.

Прибутковість підприємств за економічною сутністю пов'язана з отриманням прибутку та оцінюється різноманітними його зв'язками з показниками капіталу, витрат, доходів, які є головними орієнтирами і водночас критеріями стану та ефективності виробництва [5, с. 6].

У сучасній економічній теорії роль прибутку визначається певною сукупністю характеристик, кожна з яких можна назвати роллю прибутку в економіці. Базуючись на ньому, І.А.Бланк, а також інші економісти, так розглядають значимість прибутку [2, с.19].

Отже, як зазначають вчені – економісти, особливістю прибутку в умовах ринку є не накопичення його в грошовій формі, а витрачання на інвестиції та інновації. Повертаючись через них, він стимулює економічне зростання фірми та сприяє підвищенню його конкурентоздатності.

Список використаних джерел:

1. Баранцева С.М. Стратегічне управління прибутком торговельного підприємства : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / С.М. Баранцева. - Донецьк, 2007. - 22 с.
2. Блонська, В. І. Вдосконалення формування та використання прибутку підприємства / В.І.Блонська, О.І.Вужинська // Науковий вісник НЛТУ України. - 2008. - №18. - С 122-128.
3. Ватаманюка С, Панчишина. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка. За ред. З. - К.: Альтернативи, 2001. – 606 с.
4. Даниленко А.І. Фінансові проблеми реального сектора економіки та шляхи їх вирішення (наукова доповідь) / А.І. Даниленко, М.І. Савлук, О.Д. Василик та ін. // НАН України, Ін-т економіки. - К. : Вид-во "Лібра", 2001. - 49. – С. 189.
5. Дзюбенко Л.М. Організаційно-економічне забезпечення прибутковості підприємства: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Л.М. Дзюбенко. - К. : Вид-во "Либідь", 2007. - 22 с.
6. Кондратьєв О.В. Фактори забезпечення фінансової стійкості підприємства / О.В. Кондратьєв // Фінанси України. - 1997. - № 9. - С 73-77.
7. Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник. - К.: Центр НЛ, 2003. - 412 с.
8. Олійник О. В. Формування фінансових результатів сільськогосподарського виробництва / О. В. Олійник // Економіка АПК. - 2003. № 8. - С. 52-57.

Науковий керівник: Саченко Світлана Іванівна